

การพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในยุคความเปราะบาง : ความท้าทายและแนวทางการปรับตัว

DEVELOPING VOCATIONAL WORKFORCE IN AN ERA OF VULNERABILITY :

CHALLENGES AND ADAPTATION STRATEGIES INTRODUCTION

วารานนท์ คลังสีดา วรณารกุล

Varanon Klangseeda Woranarakul

วิทยาลัยเทคนิคพิษณุโลก

Phitsanulok Technical College

E-mail: varanon.kla@pltc.ac.th

Received: 2025-04-08; Revised: 2025-05-09; Accepted: 2025-05-29

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้นำเสนอการพัฒนากำลังคนในระบบอาชีวศึกษา ภายใต้บริบทของยุคที่เต็มไปด้วยความเปราะบาง ความไม่แน่นอน และความเสี่ยงที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสังคมโลกาภิวัตน์ โดยเน้นการวิเคราะห์ปัจจัยและสถานการณ์ร่วมสมัยที่ส่งผลกระทบต่อระบบการผลิตแรงงาน เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษาที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ แนวคิดหลักที่ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ประกอบด้วย แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) และทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความยืดหยุ่น การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในยุคอุตสาหกรรม 4.0 และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยี ได้นำเสนอกรอบแนวทางการปรับหลักสูตรอาชีวศึกษาให้สามารถเชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรม ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ และสร้างระบบการเรียนรู้ที่รองรับทั้งในระบบและนอกระบบ โดยเน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ ผลการศึกษาเสนอให้มีการอบรมและพัฒนาครูผู้สอนอย่างเป็นระบบ รวมถึงการส่งเสริมการออกแบบนโยบายการศึกษาที่สามารถรองรับภาวะความเสี่ยงและสร้างกำลังคนที่มีทักษะยืดหยุ่น พร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : กำลังคนอาชีวศึกษา , ความเปราะบาง , การเรียนรู้ตลอดชีวิต, ความท้าทาย

Abstract

This academic article presents an analysis of vocational workforce development within the context of a volatile, uncertain, and fragile world shaped by rapid economic, technological, and global sociocultural changes. The study emphasizes the examination of contemporary factors and conditions affecting labor production systems, aiming to propose strategies for vocational curriculum reform that effectively respond to these transformative dynamics. The theoretical framework is grounded in the concepts of Lifelong Learning and Experiential Learning Theory, both of which highlight the importance of flexible, practice-based education and the continuous development of digital skills. These competencies are deemed essential for preparing the workforce to meet the demands of Industry 4.0 and the accelerating pace of technological advancement.

The article proposes an integrated framework for curriculum reform that fosters close collaboration between vocational institutions and industry sectors, encourages the incorporation of digital technologies in teaching and learning, and supports both formal and non-formal learning systems. Emphasis is placed on experiential and work-integrated learning models. The findings suggest the need for a systematic approach to teacher training and professional development, alongside educational policy reform that addresses systemic risk and builds a resilient, adaptive workforce capable of navigating the future labor market with sustainability.

Keywords : Vocational Workforce , Vulnerability , Lifelong Learning , Challenges

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน โลกกำลังเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงและรวดเร็ว ทั้งทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี สภาพภูมิอากาศ และสังคมโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดโอกาสใหม่ แต่ยังนำมาซึ่ง “ความเปราะบาง” (Vulnerability) และ “ความเสี่ยง” (Risk) ที่ส่งผลโดยตรงต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจและระบบการศึกษา โดยเฉพาะ “อาชีวศึกษา” ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนากำลังคนเพื่อรองรับภาคอุตสาหกรรมในยุคดิจิทัล ความเปราะบางที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ระดับระบบ และระดับประเทศ สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับตัวของภาคการศึกษาอาชีวศึกษาอย่างเร่งด่วน เพื่อให้สามารถผลิตกำลังคนที่มีทักษะตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างไม่หยุดนิ่ง

การพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในยุคความเปราะบางได้รับความสนใจอย่างมากในปัจจุบัน เนื่องจากโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อทักษะและความต้องการของตลาดแรงงาน ภาวะความเปราะบางในปัจจุบันได้สะท้อนถึงความไม่แน่นอน

และความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาและการพัฒนากำลังคนในทุกภาคส่วน การศึกษาอาชีวศึกษา จึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทักษะและความสามารถของบุคลากรที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลง ในโลกยุคใหม่ได้ การศึกษากำลังคนอาชีวศึกษาจึงต้องสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งต้องพัฒนาและปรับตัวตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น งานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ในปี 2023 แสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยมีการลงทุนในการพัฒนากำลังคนในอาชีวศึกษาเพิ่มขึ้น แต่ก็ยังคงเผชิญกับปัญหาการขาดแคลนทักษะที่สอดคล้องกับตลาดงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านทักษะดิจิทัล (Digital Skills) ที่มีความจำเป็นในอุตสาหกรรม 4.0 ผลการสำรวจ จากกระทรวงศึกษาธิการในปี 2022 ระบุว่าแรงงานที่มีทักษะด้านดิจิทัลในประเทศไทยยังคงมีสัดส่วน ไม่ถึง 30% ของแรงงานทั้งหมด ซึ่งแสดงให้เห็นถึงช่องว่างที่ยังมีอยู่ในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในปัจจุบัน Ministry of Education (2022) นอกจากนี้ งานวิจัยของศูนย์วิจัยการศึกษาแห่งประเทศไทยในปี 2021 ได้ศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในด้านเทคโนโลยีต่อการพัฒนากำลังคนในอาชีวศึกษา โดยพบว่า ทักษะที่จำเป็นในยุคอุตสาหกรรม 4.0 ได้แก่ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการประยุกต์ใช้ นวัตกรรมในการทำงานยังคงเป็นทักษะที่ขาดแคลนในกลุ่มแรงงานอาชีวศึกษา ซึ่งผลการวิจัยระบุว่า มีความจำเป็นในการฝึกอบรมทักษะเหล่านี้ให้กับผู้เรียนในสาขาอาชีวศึกษา เพื่อให้สามารถปรับตัวได้ในโลก การทำงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว Thailand Educational Research Center (2021) การพัฒนา กำลังคนอาชีวศึกษาจึงต้องมีการปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในยุคดิจิทัล ที่เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบต่อการผลิตและการบริการในทุกอุตสาหกรรม ผลการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในปี 2023 ยังชี้ให้เห็นว่าแม้ว่าจะมีการลงทุน และการพัฒนาหลักสูตรในระดับอาชีวศึกษาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แต่ความขาดแคลน ทักษะในด้านดิจิทัลยังคงเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการสร้างกำลังคนที่มีคุณภาพในยุคอุตสาหกรรม 4.0 Office of the Vocational Education Commission (2023) จากการศึกษาข้างต้นจะเห็นได้ว่าแม้ว่าจะมี ความพยายามในการพัฒนากำลังคนในอาชีวศึกษาในประเทศไทย แต่ยังคงมีช่องว่างที่สำคัญในการปรับทักษะ ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในยุคที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Theory) เป็นหนึ่งในทฤษฎีที่สำคัญในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา โดยเน้นการเรียนรู้ ที่ไม่มีที่สิ้นสุดตลอดช่วงชีวิตของบุคคล และไม่จำกัดเฉพาะในช่วงเวลาที่อยู่ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา แต่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในทุกช่วงชีวิตจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในการทำงานจริง และการศึกษานอกระบบ ทฤษฎีนี้ได้รับการพัฒนาโดยนักวิชาการหลายท่าน เช่น เดวิด คอลบ์ (David Kolb) และฟรานซ์ ฮับเบอร์ (Franz Huber) ซึ่งได้กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ที่มีความต่อเนื่องเพื่อให้ผู้เรียน สามารถปรับตัวและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการทำงานได้ตลอดช่วงชีวิตของการทำงาน Kolb (1984) การนำทฤษฎีการเรียนรู้ตลอดชีวิตมาใช้ในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษานั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง ในยุคที่เทคโนโลยีและตลาดแรงงานมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในยุคอุตสาหกรรม 4.0 ที่กำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อการทำงานในทุกภาคส่วน กระทรวงศึกษาธิการ ชี้ให้เห็นว่า แรงงานในประเทศไทยยังขาดแคลนทักษะดิจิทัลที่จำเป็น ซึ่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยให้แรงงาน

สามารถพัฒนาและปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและตลาดแรงงานได้ตลอดเวลา Ministry of Education (2022) นอกจากนี้ การศึกษาในปี 2021 โดยศูนย์วิจัยการศึกษาแห่งประเทศไทย ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการฝึกอบรมทักษะที่จำเป็นในยุคอุตสาหกรรม 4.0 ซึ่งรวมถึงการใช้เทคโนโลยี ดิจิทัลและการประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการทำงาน การพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ ตลอดชีวิตสามารถช่วยเสริมสร้างทักษะใหม่ๆ ให้กับผู้เรียนในอาชีวศึกษา ซึ่งจะช่วยให้ปรับตัวและแข่งขัน ในตลาดแรงงานที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในยุค ความเปราะบาง ภายใต้บริบทดังกล่าว แนวคิดเรื่อง “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong Learning) จึงได้รับการ หยิบยกมาเป็นแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษา แนวคิดนี้เน้นให้การเรียนรู้ เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ไม่จำกัดเฉพาะในช่วงวัยเรียนหรือสถานศึกษา แต่ควรเกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิต ทั้งจากประสบการณ์จริง การทำงาน และการเรียนรู้นอกระบบ ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวกับ สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถวิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่มีความ เปราะบาง ซึ่งเป็นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกกระบวนการศึกษา และนำเสนอ แนวทางการพัฒนากำลังคนในระบบอาชีวศึกษาที่สามารถ “ยืดหยุ่น” “ทันสมัย” และ “ต่อเนื่อง” โดยใช้ แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) เป็นเครื่องมือหลัก ในการออกแบบหลักสูตรและการฝึกอบรม ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากรให้สามารถเผชิญกับ อนาคตที่ไม่แน่นอนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

เนื้อหา

การพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในยุคความเปราะบาง : ความท้าทายและแนวทางการปรับตัว เป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคที่โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ที่รวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อทักษะและความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งทำให้ กระบวนการพัฒนากำลังคนต้องปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในขณะเดียวกัน ภาวะความเปราะบาง ที่เกิดจากความไม่แน่นอนในระบบเศรษฐกิจและสังคมยังคงเป็นปัจจัยที่ท้าทายระบบการศึกษาและการพัฒนา กำลังคนในทุกภาคส่วน การพัฒนาอาชีวศึกษาจึงมีความสำคัญในการสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับการรองรับ การเปลี่ยนแปลงนี้ การขาดแคลนทักษะที่สำคัญในตลาดแรงงาน โดยเฉพาะในด้านทักษะดิจิทัลและนวัตกรรม เป็นอีกหนึ่งปัญหาที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ทักษะเหล่านี้ถือเป็นหัวใจสำคัญในการสนับสนุน การเติบโตของอุตสาหกรรม 4.0 แต่กลับพบว่ามีช่องว่างในการพัฒนากำลังคนในด้านนี้อย่างมาก ในขณะเดียวกัน แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากการพัฒนา ทักษะใหม่ๆ ไม่สิ้นสุดแค่ในช่วงเวลาของการศึกษา แต่ยังคงดำเนินต่อไปตลอดชีวิตการทำงาน เพื่อให้บุคลากร ในอาชีวศึกษาสามารถปรับตัวและพัฒนาทักษะที่จำเป็นตามสถานการณ์ในอุตสาหกรรมที่เปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา การปรับหลักสูตรอาชีวศึกษาจึงเป็นอีกหนึ่งประเด็นสำคัญที่จะช่วยตอบสนองต่อการพัฒนา ทักษะเหล่านี้ให้ทันกับความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การใช้ทฤษฎีการเรียนรู้

จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ซึ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงก็เป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา เพราะการฝึกอบรมที่มีการใช้ประสบการณ์จริงจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะไปประยุกต์ใช้ได้จริงในโลกการทำงาน นอกจากนี้ การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนยังเป็นกลไกที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรและฝึกอบรมทักษะที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อให้การพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความนี้จึงจะมุ่งเน้นการสำรวจและเสนอแนวทางในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาที่สามารถปรับตัวได้อย่างยืดหยุ่นในยุคความเปราะบาง และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน ตามการสังเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยดังนี้

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยี

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบที่ลึกซึ้งต่อทุกภาคส่วนของสังคมและเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนากำลังคนและการจัดการการศึกษา ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด การเปลี่ยนแปลงในภาคอุตสาหกรรมหลายด้าน เช่น การนำปัญญาประดิษฐ์ (AI), หุ่นยนต์, และระบบอัตโนมัติในการผลิตสินค้าและบริการเข้ามาใช้งาน ทำให้การทำงานหลายประเภทที่เคยมีอยู่ในอดีตถูกแทนที่ด้วยเทคโนโลยีใหม่ ซึ่งส่งผลต่อการปรับตัวของตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นในการทำงาน การระบาดของโรคโควิด-19 ได้เร่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในหลายด้าน โดยเฉพาะการเปลี่ยนเปลี่ยนวิธีการทำงานที่เน้นการทำงานจากที่บ้าน (Work from Home) และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการทำธุรกิจออนไลน์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ในขณะเดียวกัน การศึกษาได้เปลี่ยนแปลงไปด้วยการนำช่องทางดิจิทัลมาใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งการเรียนออนไลน์กลายเป็นเรื่องปกติในปัจจุบัน ทั้งนี้การปฏิรูปอุตสาหกรรมหลายด้านเพื่อรองรับเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ที่กำลังเติบโตจึงทำให้มีความต้องการแรงงานที่มีทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลให้ทักษะที่เคยเป็นที่ต้องการในอดีต เช่น ทักษะทางเทคนิคพื้นฐานและการผลิตแบบดั้งเดิม กลายเป็นทักษะที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการในตลาดแรงงานในยุคนี้ ความต้องการในทักษะใหม่ๆ เช่น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics), การใช้ซอฟต์แวร์ขั้นสูง เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) การเรียนรู้ของเครื่อง (Machine Learning) และเทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) กำลังกลายเป็นทักษะที่สำคัญในการพัฒนากำลังคน

ในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจดังกล่าวได้ก่อให้เกิดช่องว่างในทักษะที่สำคัญ โดยเฉพาะในด้านทักษะดิจิทัล ซึ่งมีความจำเป็นในการรองรับอุตสาหกรรม 4.0 ตามการสำรวจล่าสุดพบว่าแรงงานในประเทศไทยที่มีทักษะดิจิทัลยังคงมีสัดส่วนไม่ถึง 30% ของแรงงานทั้งหมด Ministry of Education (2022) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความขาดแคลนทักษะที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจดิจิทัลและไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของอุตสาหกรรมที่กำลังพัฒนาอย่างรวดเร็วได้

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนากำลังคนในอาชีวศึกษาจึงจำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่เกิดขึ้น โดยเน้นการเสริมสร้างทักษะที่ตอบสนองต่อความต้องการในตลาดแรงงานที่ต้องการ

ทักษะที่สูงขึ้นและทันสมัยยิ่งขึ้น การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาอาชีวศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อให้กำลังคนอาชีวศึกษามีทักษะที่สามารถแข่งขันในตลาดแรงงานที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนได้

ความเปราะบางและความเสี่ยงในยุคปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 ได้กลายเป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญของสังคมโลก ซึ่งแม้จะนำมาซึ่งความก้าวหน้าและโอกาสในการพัฒนา แต่ขณะเดียวกันก็กลับกลายเป็นแรงผลักดันให้เกิด “ความเปราะบาง” และ “ความเสี่ยง” ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในหลากหลายมิติ โดยเฉพาะต่อระบบการศึกษาและการพัฒนากำลังคนในภาคอาชีวศึกษา การเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ทำให้เกิดความไม่แน่นอนและความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาและการพัฒนากำลังคน ซึ่งจำเป็นต้องมีการปรับตัวอย่างยืดหยุ่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและปัจจัยทางเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันได้เพิ่มความไม่แน่นอนและความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่อระบบการศึกษาและการพัฒนากำลังคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเปราะบางของประชากรในด้านต่างๆ เช่น ความยากจนและสภาพสุขภาพที่ไม่ดี ซึ่งทำให้กลุ่มประชากรเหล่านี้เสี่ยงต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ Ipsr.mahidol.ac.th (2022) นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังส่งผลกระทบต่อภาคเกษตร ซึ่งถือเป็นภาคเศรษฐกิจที่มีความเปราะบางสูง คาดการณ์ว่าในช่วงปี 2021-2045 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอาจสร้างความเสียหายสะสมต่อภาคเกษตรของไทย คิดเป็นมูลค่าประมาณ 0.61–2.85 ล้านล้านบาท หรือเฉลี่ย 17,912–83,826 ล้านบาทต่อปี ขึ้นอยู่กับระดับความรุนแรง Pier (2021) นอกจากนี้ ความเสี่ยงจากภูมิรัฐศาสตร์และการทวนกระแสโลกาภิวัตน์ (deglobalization) ยังส่งผลให้ปริมาณการค้าโลกชะลอตัวลง และเกิดการย้ายฐานการผลิต ซึ่งอาจทำให้ต้นทุนการผลิตปรับสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อการลงทุนระหว่างประเทศ Pier (2021) ในแง่ของการศึกษา แนวคิด VUCA (Volatility, Uncertainty, Complexity, Ambiguity) และ BANI (Brittle, Anxious, Nonlinear, Incomprehensible) ถูกนำมาใช้เพื่ออธิบายสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอนและซับซ้อนในยุคปัจจุบัน ซึ่งการทำความเข้าใจแนวคิดเหล่านี้ช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการศึกษาในระดับต่างๆ สามารถปรับตัวและเตรียมความพร้อมรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้น Ipsr.mahidol.ac.th (2022) ตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนถึงความเปราะบางในระบบการศึกษา คือเหตุการณ์แผ่นดินไหวที่เกิดขึ้นในพม่าในปี 2025 ซึ่งเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิด โดยแผ่นดินไหวที่มีความรุนแรงถึง 7.8 ริคเตอร์ ส่งผลกระทบต่อพื้นที่หลายจังหวัดในพม่า ทั้งในด้านชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงการทำลายโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษา เมื่อเกิดเหตุการณ์ดังกล่าว ระบบการศึกษาต้องหยุดชะงักไปในระยะหนึ่ง และทำให้การเข้าถึงการศึกษาของประชาชนในพื้นที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง ความเปราะบางของโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการเตรียมความพร้อมของระบบการศึกษาอาชีวศึกษาในการรับมือกับภัยพิบัติและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างไม่สามารถคาดการณ์ได้ นอกจากนี้ ความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและการเมืองระดับโลกก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา การขึ้นภาษีในสหรัฐอเมริกาในปี 2025 ซึ่งเป็นการตัดสินใจทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะในประเทศที่พึ่งพาการค้าและการลงทุนจากสหรัฐอเมริกา การปรับขึ้น

อัตราภาษีในหลายๆ ด้าน เช่น ภาษีธุรกิจและการเงิน อาจทำให้ต้นทุนการดำเนินธุรกิจสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อการลงทุนในภาคธุรกิจและอุตสาหกรรม โดยเฉพาะในยุคที่ภาคการศึกษาและการพัฒนากำลังคนต้องตอบสนองต่อความต้องการทักษะใหม่ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจ

การปรับตัวในยุคที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและความเสี่ยงเช่นนี้จึงเป็นความท้าทายที่สำคัญสำหรับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาและการฝึกอบรมที่สามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านทักษะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรม เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องให้ความสำคัญในปัจจุบัน การเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนในอาชีวศึกษาด้วยทักษะที่สามารถปรับตัวได้ในโลกที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในยุคความเปราะบางนี้ต้องการการเตรียมความพร้อม ที่ไม่เพียงแต่เน้นการพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน แต่ยังต้องเน้นการพัฒนาความยืดหยุ่นในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงในเศรษฐกิจโลก การจัดการความเสี่ยงและการสร้างระบบการศึกษาที่สามารถรองรับความไม่แน่นอนในยุคปัจจุบัน จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาให้สามารถเติบโตและปรับตัวได้อย่างยั่งยืนในโลกที่เต็มไปด้วยความเปราะบาง

แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning)

ภายใต้บริบทของโลกที่เต็มไปด้วยความเปราะบางและความเสี่ยง ทั้งจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ภูมิอากาศ และภูมิรัฐศาสตร์ ระบบการศึกษาโดยเฉพาะในสายอาชีวศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวอย่างเร่งด่วนเพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความเปราะบางที่ปรากฏในปัจจุบันไม่เพียงสะท้อนถึงโครงสร้างที่อ่อนแอของระบบสังคมและเศรษฐกิจ แต่ยังชี้ให้เห็นถึง “การขาดความยืดหยุ่น” ในการเรียนรู้ของกำลังแรงงานที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้ทันเวลา ในสภาพแวดล้อมเช่นนี้ แนวคิด “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong Learning) จึงกลายเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถช่วยลดผลกระทบจากความเปราะบางและความเสี่ยงดังกล่าวได้ โดยเน้นการสร้างระบบการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ยืดหยุ่น และไม่จำกัดอยู่เพียงในระบบการศึกษาทางการเท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงการเรียนรู้ในที่ทำงาน การเรียนรู้นอกระบบ และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) เป็นแนวคิดที่เน้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิตของบุคคล โดยไม่จำกัดเฉพาะในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งของชีวิต เช่น ในระยะของการศึกษาอย่างเป็นทางการในระบบการศึกษาเท่านั้น แต่หมายถึงกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทุกช่วงเวลาในชีวิต ทั้งจากการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ การทำงาน หรือแม้กระทั่งการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน แนวคิดนี้เป็นการมองว่าการเรียนรู้ไม่สิ้นสุดหลังจากจบการศึกษาภาคบังคับหรือการเรียนในห้องเรียน แต่ต้องดำเนินต่อไปตลอดชีวิต เพื่อให้บุคคลสามารถพัฒนาและปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมและเทคโนโลยีที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว UNESCO (2021) การเรียนรู้ตลอดชีวิตมีเป้าหมายหลักในการส่งเสริมการพัฒนาทักษะและความสามารถที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมถึงการพัฒนาความสามารถในการปรับตัวในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในโลกที่มีความไม่แน่นอนและความเสี่ยงสูง

เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว ความท้าทายทางเศรษฐกิจ และสังคมที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา แนวคิดนี้เชื่อว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการทำงาน การพัฒนาอาชีพ และสามารถให้บุคคลมีการปรับตัวอย่างต่อเนื่องกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ OECD (2020) การเรียนรู้ตลอดชีวิตครอบคลุมทั้งในด้านทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน (เช่น ทักษะการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ หรือการพัฒนาทักษะการจัดการ) และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจที่ดี การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน หรือการพัฒนาความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้ในที่นี้ไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเฉพาะในสถานที่การศึกษาหรือสถานที่ที่มีรูปแบบการเรียนการสอน แต่สามารถเกิดขึ้นจากการฝึกฝนในงานจริง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ หรือการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว Schuller & Watson (2009)

ในมุมมองของระบบการศึกษา แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตสามารถปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาต่าง ๆ ให้ตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงในสังคมและตลาดแรงงาน โดยการผสมผสานการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การศึกษาออนไลน์ การศึกษานอกระบบ และการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ไม่หยุดยั้งและสามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ใหม่ ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ European Commission (2020) ในท้ายที่สุด การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างบุคคลที่มีความสามารถและความยืดหยุ่นในการรับมือกับโลกที่เต็มไปด้วยความเปราะบาง และสามารถพัฒนาทักษะที่ตอบสนองต่อความท้าทายที่เกิดขึ้นในสังคมและเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning)

ในยุคที่โลกต้องเผชิญกับความเปราะบางและความเสี่ยงที่ทวีความรุนแรง ทั้งจากวิกฤตเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์ ทำให้ระบบการศึกษาไม่อาจยึดติดอยู่กับแนวทางเดิมได้อีกต่อไป โดยเฉพาะการพัฒนากำลังคนในอาชีวศึกษา ซึ่งต้องการแนวทางการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น ทันสมัย และสามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างทันทั่วทั้งจากบริบทนี้ แนวคิด “การเรียนรู้ตลอดชีวิต” (Lifelong Learning) จึงได้รับความสำคัญในฐานะเครื่องมือหลักในการเสริมสร้างทักษะและสมรรถนะที่หลากหลายให้กับผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้ตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะเกิดประสิทธิผลสูงสุดได้ก็ต่อเมื่อกระบวนการเรียนรู้มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริงของผู้เรียน และสามารถนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้อย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ “ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์” (Experiential Learning) จึงกลายมาเป็นกลไกสำคัญในการเติมเต็มและขับเคลื่อนแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เป็นจริงอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในบริบทของอาชีวศึกษา ทฤษฎีนี้เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การทดลอง การสะท้อนผล และการนำบทเรียนไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงโดยตรงกับการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถเผชิญกับความไม่แน่นอนและความเสี่ยงที่เกิดขึ้นได้อย่างมั่นใจและมีทักษะที่ใช้ได้จริง

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) เน้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์จริง และการสะท้อนผลจากประสบการณ์เหล่านั้น โดยมองว่าการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคล

ได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติจริงและสามารถสะท้อนผลจากการกระทำนั้น ๆ เพื่อทำความเข้าใจและพัฒนาทักษะใหม่ๆ ผ่านกระบวนการของการคิด วิเคราะห์ และปรับปรุงพฤติกรรม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและยืดหยุ่น Kolb (1984) ทฤษฎีนี้ไม่ได้เน้นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันหรือในงานที่เกี่ยวข้อง

ในบริบทของการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในยุคความเปราะบาง ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์มีบทบาทสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรในภาคอาชีวศึกษาให้สามารถปรับตัวในสถานการณ์ที่มีความไม่แน่นอนและความเปราะบางสูง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะในลักษณะที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในสภาพแวดล้อมการทำงาน ซึ่งช่วยให้บุคลากรมีความพร้อมที่จะรับมือกับความท้าทายที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในตลาดแรงงาน การเรียนรู้ที่เกิดจากการทำงานจริงหรือการฝึกอบรมภาคปฏิบัติ (On-the-job Training) จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสร้างทักษะที่เป็นประโยชน์และสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ยังสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจในสถานการณ์ที่ซับซ้อน และการแก้ปัญหาที่มีความท้าทาย ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในโลกที่มีความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การฝึกอบรมและการเรียนรู้ในสถานการณ์จริงยังช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการทำงานและสร้างความสามารถในการปรับตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในทางปฏิบัติ การนำทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์มาใช้ในการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาจะต้องเน้นการมีปฏิสัมพันธ์กับโลกจริงผ่านโครงการฝึกงาน การศึกษานอกห้องเรียน การทำงานร่วมกับภาคธุรกิจ และการเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับบุคลากรที่มีประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สามารถสะท้อนและประยุกต์ใช้ได้ในโลกแห่งความจริง การใช้ทฤษฎีนี้ในการออกแบบหลักสูตรจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะที่ยั่งยืนและสามารถปรับตัวได้ดีในโลกที่เต็มไปด้วยความเปราะบางและความเสี่ยง

การปรับหลักสูตรอาชีวศึกษา

ยุคที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและความเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคม การพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาจึงต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการรองรับการเปลี่ยนแปลงในอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ หลักสูตรการศึกษาอาชีวศึกษาจึงมีความสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรในทุกระดับของตลาดแรงงาน เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปรับหลักสูตรอาชีวศึกษาจึงเป็นการตอบสนองต่อความต้องการใหม่ ๆ ที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคดิจิทัลและอุตสาหกรรม 4.0 การปรับหลักสูตรอาชีวศึกษาจำเป็นต้องมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่สามารถใช้งานได้จริงในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะทักษะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม เช่น การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI), การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics), การใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain), การพัฒนาซอฟต์แวร์และการจัดการระบบดิจิทัล การฝึกอบรมเหล่านี้จะช่วยเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรอาชีวศึกษาในการปรับตัวให้ทันกับความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง นอกจากนี้ การปรับหลักสูตรอาชีวศึกษายังต้อง

ตอบสนองต่อความเปราะบางในสังคม โดยการรวมเอาทักษะที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เช่น การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การตัดสินใจในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน การทำงานเป็นทีม และทักษะการสื่อสาร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้บุคลากรสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตในสังคมที่เต็มไปด้วยความเสี่ยงและความไม่แน่นอนได้ การปรับหลักสูตรการศึกษาอาชีวศึกษายังควรมุ่งเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในสภาพแวดล้อมการทำงาน โดยการนำแนวทางการเรียนรู้แบบ “Learning by Doing” มาใช้ในการฝึกอบรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะที่ได้เรียนมาในสถานการณ์จริง นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษายังควรนำเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ เช่น การเรียนออนไลน์ หรือการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถเข้าถึงการศึกษาได้ทุกที่ทุกเวลา และรองรับการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นสูง การปรับหลักสูตรอาชีวศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงความท้าทายและการปรับตัวในยุคที่เต็มไปด้วยความเปราะบาง ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต และช่วยให้บุคลากรมีทักษะที่สามารถปรับตัวในสังคมและเศรษฐกิจที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างการปรับหลักสูตรอาชีวศึกษา

ด้านการพัฒนา	รายละเอียด	แนวทางการปรับหลักสูตร
ทักษะทางดิจิทัล	การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีบทบาทสำคัญใน เพิ่มวิชาและการฝึกอบรมเกี่ยวกับยุคอุตสาหกรรม 4.0 เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) , เทคโนโลยีดิจิทัลใหม่ๆ เช่น การใช้ AI การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics), และ และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเตรียมพร้อมบล็อกเชน (Blockchain)	สำหรับอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีสูง
ทักษะการทำงานร่วมกัน	การพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการทำงานร่วมกับคนหลากหลาย	ปรับหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการพัฒนาทักษะการสื่อสาร เช่น การใช้โครงการกลุ่มหรือกิจกรรมที่เน้นการทำงานร่วมกัน
การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง	การเรียนรู้ผ่านการทำงานจริงในสภาพแวดล้อม เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในอุตสาหกรรมที่ใกล้เคียงกับการทำงานในอุตสาหกรรมจริง	เพิ่มโครงการฝึกงานที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในอุตสาหกรรมต่างๆ หรือการเรียนรู้ภาคปฏิบัติในสถานประกอบการ
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	การพัฒนาทักษะการคิด วิเคราะห์ และการตัดสินใจที่ดีในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน	ปรับหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เช่น การทำกรณีศึกษา หรือการฝึกแก้ปัญหาที่ซับซ้อน
ทักษะด้านการจัดการ	การพัฒนาทักษะการจัดการโครงการ, การบริหารเวลา และการตัดสินใจในการดำเนินงาน	เพิ่มหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโครงการและการบริหารจัดการองค์กร

ด้านการพัฒนา	รายละเอียด	แนวทางการปรับหลักสูตร
		เช่น การจัดการโครงการดิจิทัลหรือการบริหารจัดการธุรกิจขนาดเล็ก
การศึกษาแบบออนไลน์	การเข้าถึงการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและ ได้ออนไลน์ หรือการใช้เทคโนโลยีการสามารถเรียนรู้ได้จากที่บ้านหรือผ่านเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ด้วยความยืดหยุ่น เช่น การเรียนผ่านคอร์สออนไลน์	พัฒนาหลักสูตรที่สามารถเรียนรู้

สรุปองค์ความรู้

บทความนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาในยุคที่เต็มไปด้วยความเปราะบาง ซึ่งการพัฒนาทักษะใหม่ๆ ที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและเศรษฐกิจที่รวดเร็วเป็นสิ่งสำคัญ ข้อค้นพบหลักคือ การปรับหลักสูตรอาชีวศึกษาที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการเสริมสร้างทักษะที่สามารถปรับตัวได้ตามสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนในยุคปัจจุบันสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการออกแบบหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะดิจิทัล การทำงานร่วมกัน และการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ซับซ้อน โดยควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรที่ผสมผสานการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น การฝึกงานหรือโครงการที่ใช้ทักษะจากภาคอุตสาหกรรม ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับการสร้างกำลังคนที่สามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพในตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การประยุกต์แนวคิดเพื่อการปรับหลักสูตรอาชีวศึกษาในยุคความเปราะบาง

ในบริบทของโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความเปราะบาง ความไม่แน่นอน และการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งจากการปฏิวัติทางเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อมระดับโลก การพัฒนาหลักสูตรอาชีวศึกษาจึงไม่อาจยึดรูปแบบดั้งเดิมที่เน้นความตายตัวและเป็นเส้นตรงอีกต่อไป หากแต่จำเป็นต้องปรับให้มีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความซับซ้อนของโลกยุคใหม่อย่างเป็นพลวัต บทความนี้เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้แนวคิดและทฤษฎีทางการศึกษาเพื่อเป็นฐานในการปรับปรุงหลักสูตรอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับความท้าทายในยุคปัจจุบัน ดังนี้

1. แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องตลอดช่วงชีวิตของบุคคล โดยไม่จำกัดเฉพาะในระบบการศึกษาแบบดั้งเดิม แต่ครอบคลุมการเรียนรู้นอกระบบ การเรียนรู้ในที่ทำงาน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง แนวทางนี้สอดคล้องกับบริบทของอาชีวศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งแรงงานต้องมีการพัฒนาทักษะอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้สามารถรับมือกับเทคโนโลยีและวิชาชีพใหม่ ๆ ได้ หลักสูตรอาชีวศึกษาจึงควรถูกออกแบบให้ยืดหยุ่น รองรับการเรียนรู้ในหลายรูปแบบ และสนับสนุนโอกาสในการกลับเข้ามาพัฒนาทักษะในช่วงต่าง ๆ ของชีวิตอย่างต่อเนื่อง

2. ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ทฤษฎีของ Kolb (1984) เน้นกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การลงมือปฏิบัติ และการสะท้อนคิด ซึ่งมีความเหมาะสมอย่างยิ่งต่ออาชีวศึกษา เพราะสอดคล้องกับลักษณะงานที่ต้องการสมรรถนะเชิงปฏิบัติ การบูรณาการทฤษฎีนี้เข้ากับหลักสูตร เช่น การฝึกงานในสถานประกอบการ การเรียนรู้ผ่านโครงการ การใช้กรณีศึกษา และการเรียนรู้โดยการลงมือทำ (Learning by Doing) จะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่สามารถใช้งานได้จริง และสามารถปรับใช้ในสถานการณ์การทำงานที่ซับซ้อน

3. แนวคิดการพัฒนาเพื่อความยืดหยุ่นในภาวะความเสี่ยง ยุคปัจจุบันเต็มไปด้วยปัจจัยเสี่ยงที่หลากหลาย ทั้งภัยพิบัติ ภาวะเศรษฐกิจผันผวน และการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายระหว่างประเทศ แนวคิดการพัฒนาทักษะที่เน้น “ความยืดหยุ่น” (resilience) จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง หลักสูตรควรส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจในภาวะวิกฤต การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่คาดคิด โดยเฉพาะในกลุ่มผู้เรียนอาชีวศึกษาที่ต้องเข้าสู่ตลาดแรงงานที่ผันผวนอยู่เสมอ

4. การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ภายใต้บริบทของอุตสาหกรรม 4.0 และการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัล การจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรอาชีวศึกษาควรมีการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม เช่น การเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning), การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์, การจำลองสถานการณ์ (Simulation) หรือแม้แต่การเรียนรู้แบบโมดูลที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามจังหวะของตนเอง เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นและโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาได้ในวงกว้าง

5. การเชื่อมโยงภาคอุตสาหกรรมกับภาคการศึกษา เพื่อให้หลักสูตรอาชีวศึกษาสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในโลกแห่งความเป็นจริง จำเป็นต้องมีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับภาคอุตสาหกรรม ทั้งในการออกแบบหลักสูตร การระดมสมรรถนะที่จำเป็น และการจัดกิจกรรมฝึกอบรมแบบเรียนรู้ในสถานประกอบการ (Work-Integrated Learning) ความร่วมมือนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในบริบทจริง เพิ่มโอกาสในการจ้างงาน และลดช่องว่างระหว่างระบบการศึกษากับตลาดแรงงาน

องค์ความรู้/นวัตกรรมจากการวิจัย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปรับหลักสูตรการศึกษาอาชีวศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงของอุตสาหกรรม 4.0 โดยเฉพาะการเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experiential Learning) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะที่จำเป็นในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและความเสี่ยงสูง การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในหลักสูตรการศึกษาอาชีวศึกษายังช่วยเสริมสร้างความยืดหยุ่นในการเรียนรู้และการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกที่เต็มไปด้วยความเปราะบาง โดยการศึกษาในรูปแบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ที่ท้าทายในอนาคต ผลการศึกษานี้สามารถนำเสนอในรูปแบบของตารางหรือแผนภาพเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจทักษะที่จำเป็นและกระบวนการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาอาชีวศึกษาได้อย่างชัดเจน

การถ่ายทอดและนำไปใช้ประโยชน์

การถ่ายทอดผลการศึกษาก่อให้เกิดประโยชน์สามารถทำได้โดยการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่ตอบสนองต่อความท้าทายของยุคใหม่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในภาคอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยการถ่ายทอดองค์ความรู้จากการวิจัยควรดำเนินการผ่านการอบรมและฝึกอบรมครูผู้สอนในสาขาอาชีพศึกษา เพื่อให้ครูสามารถนำแนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลไปปรับใช้ในการออกแบบและดำเนินการสอนของตนเอง อีกทั้งการนำผลการวิจัยไปใช้ในการออกแบบนโยบายการศึกษาจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม และยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะที่ยั่งยืนและความยืดหยุ่นในการปรับตัวในตลาดแรงงานที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

References

- European Commission. (2020). *The European education area: Lifelong learning and skills development*. European Commission.
- Institute for Population and Social Research. (2022). *Vulnerability to climate change and its impact on vulnerable populations*.
<https://ipsr.mahidol.ac.th/wp-content/uploads/2022/03/485-Praobang.pdf>
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall.
- Ministry of Education. (2022). *Survey on digital skills of the workforce in Thailand*. Ministry of Education.
- OECD. (2020). *Lifelong learning and skills development: Policies for the future workforce*. OECD Publishing.
- Office of the Vocational Education Commission. (2023). *Development of the vocational workforce in Thailand: Trends and challenges in the digital era*. Office of the Vocational Education Commission.
- PIER Research. (2021). *Climate change impacts on Thai agriculture: Economic loss estimation 2021–2045*. <https://www.pier.or.th/abridged/2021/16>
- Schuller, T., & Watson, D. (2009). *Learning through life: Inquiry into the future of lifelong learning*. The Stationery Office.
- Thailand Educational Research Center. (2021). *Essential skills in the 4.0 industrial era and impacts on vocational workforce development*. Thailand Educational Research Center.
- UNESCO. (2021). *Lifelong learning and education for sustainable development*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.